

UVOD U SAVREMENU ESTETIKU

Duhovna kultura jednog miljea, kao egzistencijalni izraz sveopšteg stremjenja epohe, pokazuje u svim svojim postojećim oblicima unutrašnje srodstvo i povezanost. Ne začuduje, onada činjenica da su se, nakon raspada Hegelove filozofije, i umetnost i njena teorijska refleksija (estetika) našle gotovo u istom položaju. To je vreme kada je prodor nauke ne samo pretio spekulativnom duhu, nego mu je i stvarno pokopao temelje na kojima je tako superiorno stajao za Hegelova vremena. U umetnosti i estetici devetnaestog veka zapazamo pojavu velikog broja pravaca i stilova u kojima se gotovo jedva oseća potreba za njihovim sistematskim uzajamnim povezivanjem. Iako pokrenut jednim istim uzrokom — naukom, zbušnjaju finalna stremjenja umetnosti i estetike. Uticaj naučnog duha — koji se inače oseća u svojoj duhovnoj nadgradnji — u estetici je značilo pretežno zaokret od racionalističke, spekulativno-hegelijanske estetike ka empirističkoj, naučnoj, sa tendencijom ka objektivnosti. U umetnosti, naprotiv, primenom nauke je bio otvoren put subjektivizmu i iracionalizmu. Izgleda, naime, da je savremencij umetnosti i estetici jedino zajedničko to što im je nauka predodredila posebne impulse razvoja. U kerajnjim konsekvencama, njihove se smernece razilaze. Tako se i dogodilo da je estetika — potpuno okrenuta nauci, nekritički preuzela njenu metodologiju u nameri da se potpuno odvoji od spekulativnog, filozofskog umovanja o estetskim fenomenima. Za većinu pravaca savremene estetike ideal je objektivnost u tumačenju umetničke činjenice. Nasuprot ovome, put savremenog umetničkog razvoja pokazuje nam se u zanimljivom, delimično paradoksalnom ritmu. Od racionalističkog (klasičističkog) ideala, umetnost se pod uticajem naučnog duha, koji je svojim metodološkim otvorenostima omogućio veće tehničko savršenstvo umetnosti — naročito u slikarstvu, okreće subjektivizmu, težeći da se svojom unutrašnjom umetničkom porukom suprotstavi onim dehumanizirajućim mogućnostima stvaralnog postojanja čoveka — koje naučni duh pretpostavlja, i time ponovno sjedinj sa filozofskom spekulacijom protiv koje je nauka prvobitno krenula.

To je i osnovno razlog onom nestalaku koji postoji danas unutar umetničke produkcije, na jednoj strani, i njene teorijske eksplikacije, na drugoj.

1. U zapaženoj knjizi, *Strujanja u savremenoj estetici*, Milan Damjanović je ukazao na važne probleme savremene estetike: njen metodološki problem i sa njim tesno povezano pitanje predmeta estetike. U prikazu pojedinih pravaca u savremenoj estetici počev od naučno-filozofskog, semantičkog i spiri-tualističkog pravca, preko naturalizma u savremenoj estetici do fenomenološke i ontološke, autor završava analizom marksističke

uz „strujanja u savremenoj estetici“ milana damjanovića

estetike ukazujući na to da njeni izgledi zavise od mogućnosti prevazilaženja posebno u naučne pozicije tzv. marksističke nauke o umetnosti, pri čemu se potvrđuje naučno-filozofski karakter estetičkog mišljenja... (142).

2. Je li estetika posebna nauka ili filozofija? — to je centralno metodološko pitanje u savremenoj estetici od kojega autor „Savremenih strujanja“ polazi. Reakcija protiv Hegelovog spekulativnog načina mišljenja kao i protiv „estetičke odzog“ nastala je, prema Damjanoviću, u duhu pozitivizma i scientizma sredinom prošlog veka. Fechner je najglasovitije izrazio zahtev za jednom „estetikom odzod“ (Ästhetik von unten), empirijskom, pozitivisti-

kom, od koje se tek može uzdići do opštih principa. Pod uticajem Fechnerovih istraživanja prisihodi danas problem: da li je estetika posebna nauka, koja mora imati svoju autonomnost, ili ostaje filozofska disciplina? „Fechnerova inicijativa oduzela je vodeću ulogu filozofiji u estetici i poverila je psihologiji“ (12). Međutim, Fechnerov pokušaj i ne samo njegov, da estetici obezbedi trajne naučne temelje, nije se mogao održati iz prostog razloga što se nije moglo stvoriti naučnim pozitivističkim metodama objasniti tajna umetnosti, njena bit. Tako se i dogodilo da je u estetici zavladao skepticizam u pogledu mogućnosti sistematskog objašnjenja činjenica umetnosti

(Max Dessoir). Zbog nepoklapanja umetničke i uže estetičke problematike postularano je razdvajanje ove naučne oblasti na opštu nauku o umetnosti (allgemeine Kunstwissenschaft) i na estetiku (K. Fiedler, M. Dessoir, E. Ullitz). Time se konačno pokazuje da je pitanje filozofskog i naučnog u estetici jedno od centralnih pitanja savremene estetike (13). Možemo, onada, i sve savremene estetičke teorije podeliti, najpre, na one (a) koje se načelno ne uzdižu do filozofske problematike i ostaju na nivou posebnonaučne problematike; (b) koje stoje između filozofske estetike i naučne i (c) koje se kritički odnose kako prema filozofskoj tradiciji, tako i prema činjeničkom

proučavanju lepog i umetničkog. Autor „Savremenih strujanja“ zaključuje da je primena psihologije, kao i drugih nauka na estetiku korisna stvar, ali da je svaki pokušaj sistematizacije tako dobivenih činjenica bezgledni poduhvat, ako se time želi da stvori kompletni sistem estetike. U grupu onih koji su estetiku hteli zasnovati na metodima pozitivnih nauka, ubrajamo pored Fechnera i Lippea, Volkelta, Ch. Lajola. Za sve njih je karakterističan odbojan stav prema filozofskoj spekulaciji, koji će Souriau izraziti pitanjem: dokle će još filozofija kompromitovati estetiku? Tim putem „spasa“ estetike od primesa metafizičkog ili filozofskog u njoj, krenuće i semantička estetika (Ch. Morris, S. K. Langer).

Milan Damjanović sa pravom tvrdi da je zahtev za naučnošću u estetici neophodna stvar, svejedno što je sam predmet bavljenja estetičke teorije. „Svaka nauka polazi od ateorijskih data koja nastoje da pojmovno prožme i teorijski objasni“ (18).

3. Drugo pitanje — značajno u savremenoj estetici — jeste pitanje predmeta estetike, koje se ispoljava oko problema lepote i umetnosti. Ovde uočavamo dualizam lepog i umetničkog, na koji je najpre ukazao K. Fiedler. Moderno razlikovanje lepog i umetničkog se svodi na tumačenje da lepo postoji i van umetnosti kao što se u umetnosti nalazi i ono dobro i istinito, pored lepote. Međutim, dualizam je još više potenciran Huygheovim zaključkom da se estetika može napisati a da se isti tom ne pogleda nijedno umetničko delo, kao što se umetnost može uspešno razvijati bez ikakva kontakta sa estetikom. Fr. Kainz tvrdi da estetičar nije i ne mora biti esteta.

U takvoj situaciji, marksistička estetika — zasnovana na temeljima koji joj garantuju ne samo naučnost već i filozofski smisao i opravdanost, moći će da prevlada sve ove ekstremne vidove savremene estetike isto koliko i znanstvenije, koliko i karakteristične u današnjoj estetici.

4. U ovoj knjizi autor je smeo reći, do keraja koncentrisano izneo svoje dugogodišnje brižljivo istraživane rezultate na ovom nimalo lakom području savremene estetike. Prema onome što se može uočiti već na prvi pogled — precizno izgrađen teorijski i metodološki pristup problematiki savremene estetike, možemo sa sigurnošću tvrditi da *Strujanja* čine jedan ozbiljan uvod u marksističku istoriju savremene estetike, čije bi pojavljivanje bilo od neizrecive vrednosti i omogućilo pravilnije razumevanje zbivanja u savremenoj estetici. Činjenica je da je danas malo, kod nas pogotovo, ozbiljnih studija o fenomenu savremene estetike. Očekujemo, već na osnovu onoga što nam *Strujanja* danas prezentuju da se sledeći stvaralački korak ovoga autora biti usmeren ka jednoj obimnijoj studiji o problemu o kojem je reč.

SRETEN PETROVIĆ

10-75136519

nigde konja 10-75053575
nigde konja nigde konja ljudi koji a treba mi konj da bih opisao ovu noć da bih pejsažu natakao oko i grivu da bih potkovicom uklesao na trotoaru slovo V nigde konja ljudi koji vetar će me odvuati iz ovog razbesnelog mraka vetar će mi pokazati kako se treba ponašati na ulici ah taj vetar taj razgovor sa mašinom taj carinik što mi čestija kosu kažem vam samo konj može noć da ulepša svetlost u nečijem prozoru mi se nudi kao konj pa jedan zalutali pas pa jedna mokra mačka gde može mačka da bude konj gde može da pas bez grive o kakva greška gde može svetlost bez onog ogromnog oka pa ja sam na bulevaru ljudi kako mi samo pade napamet da ovde konja tražim i kako ne obracam pažnju na sebe

strah 199976811
napisao sam pesmu misleći da ću na ovaj način prekoraciti sebe samog kada sam digao desnu nogu pesma me upozorila da to činim bez posmatrača i da bi bilo najbolje da pričekam kada sam digao levu nogu i hteo da je prebacim preko glave pesma me upozorila da to ne činim dobro jer mi je leva noga kraća i neće ispasti kako treba vreme je postalo trošno i da bih prekoracio sebe samog upetljao sam ruke noge želje moći tako me noć zatekla mrak me držao u zubima sve do svitanja

najlepši točak

SLAVKO ALMAŽAN

reči kao oblaci 199976567

sad ne moram više da izmišljam oblak u pesmi i o njemu kažem ono što nikada ne bih rekao o saksofonu na primer jer eto sve reči liče na oblake i lako vrlo lako mogu da se našalim da budem kap ako hoću gram ako treba rascvetala kokica ako to pesma može da podnese po svojoj prilici napisao pesmu sa krova jer vidim Melita gleda hoće li biti kiše trči sa otvorenim kibranom na sastanak trči u fabriku tepiha vidim petom prska svoje čarape Melita kaže da je za sve kriv petak i onaj ruski brod što nije mogao da prođe ispod mosta kod Tvrđave eto to je pređnost kad reći liče na neke poznate stvari koje obožavamo i žetimo da ih ko zna zbog čega smestimo u pesmu

pesma suviše violentna u 19997123

uostalom ja imam svoju pesmu koja će vam podnetnuti pesnicu pod bradu ako zatreba ja imam svoju pesmu koja može da zaboravi izvesne stvari koja može da prekoraci godišnja doba ako baš treba ja ću se nastaniti u oku te pesme i tamo klesati svoje dane nastaniću se u njenoj mišici i pustiti korenje za inat onima koji je ne primećuju uostalom moja pesma je najlepši točak koji će me verovatno odneti daleko u svet nastanjen pod moju kožu svet koji nije baš tako teško razumeti ako ste i vi na nekom točku

otkud ova pesma 199977475

tu plavušu tu plavušu ljubio bih hiljadu godina crnka je imala samo lepe oči kojima je mirno posmatrala nekada su majke plakale kada su sinovi oblačili uniforme i koračali prema lajavoj vatri rekla je crnka sa lepim očima moja majka plače što nije mlada rekla je plavuša ona kupuje gerovital iz Rumunije ja mislim rekla je plavuša ja mislim da bi moja majka trebalo da ima i jednog ljubavnika mladog naravno diskretnog naravno lekara ako je moguće inženjera ako je moguće crnka je imala lepe oči kojima je zrelim mirom pratila sve reči i rekla samo da iz očiju njene majke ponekad tek krupne krupne suze